

ZAKLJUČNO POROČILO
O REZULTATIH OPRAVLJENEGA RAZISKOVALNEGA DELA
NA PROJEKTU V OKVIRU CILJNEGA RAZISKOVALNEGA
PROGRAMA (CRP) »KONKURENČNOST SLOVENIJE 2006 – 2013«

I. Predstavitev osnovnih podatkov raziskovalnega projekta

1. Naziv težišča v okviru CRP:

Družba znanja: izobraževanje, vzgoja, izobraževanje in razvoj

2. Šifra projekta:

V 5- 0245

3. Naslov projekta:

Kvalitativna in kvantitativna analiza učbenikov zgodovine

3. Naslov projekta

3.1. Naslov projekta v slovenskem jeziku:

Kvalitativna in kvantitativna analiza učbenikov zgodovine

3.2. Naslov projekta v angleškem jeziku:

Qualitative and quantitative analysis of history textbooks

4. Ključne besede projekta

4.1. Ključne besede projekta v slovenskem jeziku:

Učbenik, zgodovina, osnovna šola, srednja šola, evalvacija

4.2. Ključne besede projekta v angleškem jeziku:

Textbook, history, primary education, secondary education, evaluation

5. Naziv nosilne raziskovalne organizacije:

Zavod RS za šolstvo

5.1. Seznam sodelujočih raziskovalnih organizacij (RO):

Fakulteta za družbene vede v Ljubljani

6. Sofinancer/sofinancerji:

Ministrstvo za šolstvo in šport

7. Šifra ter ime in priimek vodje projekta:

12852

dr. Branko Slivar

Datum: 30. 9. 2008

Podpis vodje projekta:

dr. Branko Slivar

Podpis in žig izvajalca:

mag. Gregor Mohorčič

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo
Ljubljana

2

II. Vsebinska struktura zaključnega poročila o rezultatih raziskovalnega projekta v okviru CRP

1. Cilji projekta:

1.1. Ali so bili cilji projekta doseženi?

- a) v celoti
 b) delno
 c) ne

Če b) in c), je potrebna utemeljitev.

1.2. Ali so se cilji projekta med raziskavo spremenili?

- a) da
 b) ne

Če so se, je potrebna utemeljitev:

2. Vsebinsko poročilo o realizaciji predloženega programa dela¹:

Opravljena je bila kvantitativna in kvalitativna analiza učbenikov za zgodovino. Delovna skupina si je postavila naslednje osnovne cilje:

-Pokazati kako naj slovenski vzgojno-izobraževalni sistem s svojimi učnimi vsebinami v učbenikih upošteva antropološko oziroma integralno pojmovanje zgodovine, ki zavrača tako faktografski pozitivizem kot tudi ideološki determinizem.

– Pripraviti sugestije za oblikovanje koncepta učbenika kot instrumenta za kakovostno poučevanje, ki ne usmerja le vsebin, ampak tudi didaktiko poučevanja.

– Usmeriti bodoče pisce učbenikov, kako naj se v učbenikih upošteva antropološko oziroma integralno pojmovanje zgodovine, ki zavrača tako faktografski pozitivizem kot tudi ideološki determinizem.

– Ugotoviti kako naj učbeniki v še večji meri sledijo zahtevam sodobnega pouka zgodovine.

– Oceniti vključenost posameznih učnih vsebin (ustreznost razmerji med narodno, evropsko in svetovno zgodovino, razmerja med vrstami zgodovine), ustreznost didaktičnih pristopov, ki jih učbeniki implicirajo ter vprašanje obravnave določenih obdobji zgodovine.

Zastavljeni cilji so bili v celoti realizirani.

Kvalitativni del analize je sestavljen iz štirih sklopov vprašanj. Na podlagi teh je bila narejena zelo obsežna idejna in vsebinska analiza in kritična ocena učbenikov .

Vsi učbeniki od začetka tranzicije, zlasti pa obstoječi, kažejo opuščanje starih ideoloških determinizmov in vse večjo podobnost z zgodovinskimi učbeniki v državah EU. Učbeniki so tudi na zunaj oblikovno privlačnejši, kar je za učence in dijake nedvomno bolj zanimivo. Kljub povedanemu učbeniki še vedno niso idealni, še vedno je v njih nekaj več ideoloških determinizmov in apriorizmov kot v primerljivih učbenikih za zgodovino v državah EU. O tem priča poglobljena idejna analiza, ki ji je posvečen drugi del projekta.

Prvo opažanje v tej analizi je malo drugačno uporaba terminov in njihovo vrednotenje, kot v starih demokratičnih evropskih državah, ki niso živele pod komunističnim režimom. Najboljši primer za to je graduacija v smeri progresivnosti (napredka) po lestvici : konservativno, liberalno, demokratično , revolucionarno. V marsikaterem učbeniku se še najde remeniscenca o revolucionarnem kot apiori najvišji stopnja napredka. Analiza je pokazala še vedno premajhno zavedanje in poudarek na demokraciji, ki je po vseh evropskih izkušnjah le najvišja stopnja humanizma. Premajhna je tu in tam tudi senzorika na pojave avtoritarizma in totalitarizma, tako v evropskih kot tudi pri domačih temah. Zlasti Slovenci bi morali v svojih zgodovinskih učbenikih poudarjati pomena demokracije, demokratičnih političnih gibanj, kajti edino demokracija je Slovencem dajala možnost za narodno in osebno afirmacije, kot je to duhovito ocenjeval naš veliki zgodovinar Fran Zwitter. V nekaterih učbenikih je še opaziti apriorno, sicer rahlo averzijo do vere, verske tradicije, Cerkve in do vsake njene vloge, ne samo politične, ampak tudi kulturne in socialne.

V učbenikih je opaziti vse večjo podobnost z evropskim pojmovanjem socialnega

¹ Potrebno je napisati vsebinsko raziskovalno poročilo, kjer mora biti na kratko predstavljen program dela z raziskovalno hipotezo in metodološko-teoretičen opis raziskovanja pri njenem preverjanju ali zavračanju vključno s pridobljenimi rezultati projekta.

napredka, kjer predstavlja meščanska družba razsvetljenski ideal za razmah vsakega posameznika in najboljšo možnost za razvoj človeške osebnosti. Pri samem vrednotenju socializma (reformnega) kot družbe, ki si prizadeva za čim večjo socialno egalitarizacijo ljudi tudi v evropskih učbenikih ni enotnega pogleda. Pisci to temo poskušajo obdelati čim bolj pretehtano, previdno in analitično in na osnovi dejstev navesti pozitivne in negativne plati socialistične družbe in se izogniti ideološkim determinističnim interpretacijam. V slovenskih učbenikih je že zaslediti tudi ta trend. Za slovenske moderne učbenike je moč reči, da so v dodobra očiščeni mitologizacije, obstaja prejšnja nevarnost, da se nekatera pomembna dejanja in dogodki iz narodne zgodovine celo premalo poudarijo (npr.: pomen leta 1848 in program Zednjena Slovenija, Majniška deklaracija in razhod s Habsburško monarhijo in vstop v jugoslovansko državo, osamosvojitve Slovenije).

Tretji del projekta se je ukvarjal (je posvečen analizi) razmerja med narodno, evropsko in svetovno analizo zgodovine. To razmerje je za slovenske zgodovinske učbenike eden ključnih problemov, ker se postavlja precej drugače kot pri velikih evropskih narodih (Angležih, Francozih, Nemcih), kjer so njihovi lastni problemi, npr. imperializem, fašizem ipd že obenem tudi evropski problemi in lahko te teme obdelajo kar na lastnih vsebnah. Tako je v slovenskih učbenikih mnogo več t.i. obče, evropske in svetovne zgodovine, kot pa narodne. Danes se tudi v evropskih državah, kljub evropski integraciji opaža trend poudarjanja nacionalne zgodovine. Tudi naš projekt pletira za malo večji poudarek na področje nacionalne zgodovine.

V slovenskih učbenikih je še vedno najti preveliko izpostavljenost, tudi po obsegu nekaterih tem, ki so bile poudarjene v prejšnjem sistemu, mislimo predvsem na prikaz druge svetovne vojne in narodno osvobodilnega boja ter revolucije pri Slovencih. Obseg te teme se v učbenikih za 20. stoletje giblje od 19% pa kar do 24%, kar je vsaj dvakrat večji obseg, kot v ekvivalentnih evropskih učbenikih.

Analiza o razmerjih med vrstami zgodovine je pokazala, da je razmerje med politično, vojaško, gospodarsko, družbeno, kulturno in zgodovino vsakdanjega življenja na evropskem nivoju, zgodovina religij in pravna zgodovina pa sta v naših učbenikih močno zapostavljeni.

Projekt prinaša natančno analizo likovne (grafične) opreme učbenikov, ki je popolnoma na ravni evropskih. Detajli so stvar presoje posameznega avtorja, ki ima lahko večji ali manjši občutek in afiniteto za likovno podobo.

V kvalitativnem delu analize smo operacionalizirali ključne dimenzije merjenja stališč, mnenj, ocen učiteljic-ov o učbenikih in to

1. raziskati ali učbeniki sledijo zahtevam sodobnega pouka zgodovine,
2. ugotoviti, kakšno je razmerje med narodno, evropsko in svetovno zgodovino,
3. raziskati razmerja med vrstami zgodovine in
4. preveriti vprašanje obravnave določenih obdobij zgodovine.

Anketo smo naslovili na 448 osnovnih (649 učiteljic-ov) in 80 gimnazij, srednjih in strokovnih šole (65 učiteljic-ov). Izpolnjene vprašalnike je vrnilo 300 učiteljev. Dobljeni vzorec je bil za osnovnošolsko in gimnazijsko izobraževanje dovolj reprezentativen, da je omogočal validno analizo. Vprašalnik je bil anonimen.

Ugotovili smo, da učitelji o vprašanih vezanih na sledenje zahtevam sodobnega pouka zgodovine izražajo pozitivna stališča in ocene o učbenikih ter posredno učnih

gradivih, ki jih uporabljajo pri pouku. Splošno pozitivno podobo lahko sestavimo glede na izražena stališča o okoliščinah in aktivnostih ter ocen posameznih trditev. Ugotovitev učiteljev ne moremo kumulirati, saj vključenih trditev ni mogoče združevati, vseeno lahko podamo splošno pozitivno oceno preko pregleda ugotovljenih razmerij pri trditvah po sklopih oblikovanost učbenika, vlogi pri načrtovanju in izvajanju pouka. Učitelji sporočajo, da podoba učbenikov izraža namen predmeta in učence spodbuja k njegovi uporabi. Prav tako so jim učbeniki v pomoč pri načrtovanju letne in sprotne priprave na pouk in menijo, da ne vključujejo napak, kot tudi, da je snov predstavljena postopno in učencem v pomoč pri razumevanju učne snovi. Zanimivo je, da so učitelji mnenja, da se avtorji učbenikov uspešno izogibajo stereotipnemu prikazovanju spolov in različnih družbenih skupin.

Ugotavljali smo stališče učiteljev do "pretirane" faktografije v učbenikih. Mnenja so, da v učbenikih ni zaslediti pretiranega poudarka na prikazovanju dejstev, dogodkov in prikazov, prav tako smo prepoznali njihovo stališče o potrebi po poudarjenem predstavljanju za zgodovino pomembnih dejstev ... umeščanju snovi v čas in prostor ter zgodovinske procese v novih učbenikih.

Razveseljivo je sporočilo učiteljev, da pred izborom učbenika oprvijo primerjavo med vsemi učbeniki (92,4% pri osnovnošolskih in 79,6% gimnazijskih učiteljih) in to ne glede na stopnjo ter leta poučevanja. Videz učbenika je pomembnejši za osnovnošolske učitelje in to ne glede na leta poučevanja. Pri dejavniku vsebina učbenika razlik med populacijami ne glede na izobraževalni program, stopno in številom let poučevanja predmeta ni.

Med populacijama osnovnošolskih in gimnazijskih učiteljev smo prepoznali razliko v oceni uporabnosti učbenika pri uresničevanju ciljev, vsebin in standardov znanja na vseh taksonomskih ravneh ter izvajanju komunikacijskega modela. Lahko celo zastavimo trditev, da osnovnošolski učitelji pri svojem delu večjo oporo iščejo (in dobijo) v učbeniku kot je to v primeru kolegov v gimnaziji.

V učbenikih je prepoznano razmerje med narodno, evropsko in svetovno zgodovino označeno kot primerno. Obča zgodovina zastopana v primernem obsegu (88,9%) in le 8,8% učiteljev meni, da je zatopana v preveliki meri. O slovenski zgodovini so mnenja, da jo je premalo 23,3%, in da je zastopana v primerni meri 75,0%. Porazdelitev poudarkov kaže, da so avtorji učbenikov dosegli primerno razmerje med občo ter narodno zgodovino, čeprav je zaznati delež učiteljev (23%), ki si želijo več vsebin s področja slovenske zgodovine.

Raziskali smo razmerja med vrstami zgodovine (politična, vojaška, družbena, kulturna, pravna, obča, zgodovina regij, vsakdanjega življenja, integralni pristop). Posebnih razlik med populacijama učiteljev nismo zaznali. Pri obeh je del populacije menil, da je politične in vojaške zgodovine preveč oziroma z drugega pola, da so premalo zastopane kulturna zgodovina (24,2%), zgodovina regij (29,3%), zgodovina vsakdanjega življenja (31,2%) ter integralni zgodovinski pristop (31,0%). Na splošno lahko zapišemo, da so vrste zgodovin primerno zastopane. Navedene ugotovitve o preveliki oziroma premajhni zastopanosti so tudi posledica aktualnih strokovnih razprav, kar kaže, da duh časa pozitivno vpliva in vzpodbuja učitelje k premisleku o vsebini predmeta. Zato so tudi razumljivi poudarki iz dela ankete, kjer smo jih spraševali o predlogih za nove učbenike z vidika zastopanosti posameznih zgodovin. Učitelji so razvrstili prioriteto od pozitivnega poudarka obči zgodovini, zgodovini vsakdanjega življenja ter prepletu vseh sfer zgodovine (integralni zgodovinski pristop) do manj željenega poudarka navojaški, pravni in politični zgodovini.

Prek ankete smo preverjali predvsem z vidika predlogov za nove učbenike

zgodovine in predstavitve različnih vsebin (poudarki na pomembna dejstva, umestitev snovi v prostor in čas, procese, predstavitvi pojava z več zornih kotov ter predstavljanju snovi v obliki zgodbe).

Učitelji si za obravnavo vprašanje obravnave določenih obdobij zgodovine predvsem želijo, da bi avtorji v učbenike vključevali načine in vsebine prek katerih bi učenci lažje umeščali učno snov v čas in prostor, v zgodovinske procese in da bi bili pomembni zgodovinskidogodki, pojavi in procesi bili razloženi z več zornih kotov. Večjih razlik med populacijama učiteljev ni, razen, zanimivo, pri trditvi, da mora snov biti predstavljena v obliki zgodbe. Gimnazijski učitelji so tovrstnemu načinu predstavljanja zgodovine pripisali manjši pomen in si ga v učbenikih posebej ne želijo.

Sugestije

Iz projekta se same po sebi ponujajo nekatere sugestije bodočim piscem. Pisci naj čim bolj vztrajajo pri prikazu zgodovine kot razvojnega procesa, kajti, večino zgodovinskih dogodkov in dejanj je moč razumeti le v svojem času, torej v razvojnem kontekstu. Seveda je at kontekst moč dopolnjevati in oplemenititi z interdisciplinarnimi prijemi, sociologije, politologije, filozofije in še kake druge stroke, ne sme pa se ga popolnoma utopiti v neko mešanico različnih strok.

Učbeniki in njihov zgodovinski prikaz mora ostati zvest osnovni opredelitvi in namenu zgodovinske vede: podajati sliko preteklosti na osnovi vseh mogočih virov, te vire kritično pretresti in podatke, ki jih dobimo iz njihovega pretresa interpretirati v zgodovinskem (časovnem kontekstu).

Učbeniki naj težijo k čim bolj integralnemu prikazu zgodovine, to je zgodovine vseh področij človeškega življenja, kar je obče sprejeto v modernem zgodovinopisju, kar je vzpostavila šola analistov od 30. let dalje in se je v demokratičnih evropskih državah prevladujoče uveljavila od konca 60. let dalje. Osnovni poudarek naj bo na prikazu človeškega dela, ustvarjanja, zlasti iznajdb, uveljavljanja, racionalizma, razsvetljenstva in seveda tudi protipojavov, kort s o iracioanlizem, konzervativnizem, reakcija. Ta problematika je običajno povezana z družbenimi strukturami, družbeno stratifikacijo, družbeno konfliktnostjo in posledično seveda s politično organiziranostjo in političnim razvojem.

Učbeniki naj stremijo tudi za predstavitvijo vsakdanjega življenja, seveda pa naj kolikor je le mogoče vključujejo tudi prikaz kulturne in idejne zgodovine.

Kljub napredujočemu procesu evropske integracije bodo evropski narodi kot temeljnje družbene entitete obstajali še naprej z večino svojega življenja in zato bo še naprej obstajala tudi nacionalna zgodovina posameznih narodov, seveda saturirana v drugačen vseevropski in mednarodni kontekst, kot je bila v 19. in skoraj do konca 20. stoletja.

Ob koncu je treba dodati še nekaj misli o vključevanju vseh vrst virov in o jeziku, ki je značilen za učbenike. Glede jezika je povsem jasno, da obstoja razlika med učbeniki za osnovno šolo in učbeniki za gimnazijo. Jezik in slog v učbenikih za osnovno šolo mora biti jasn, preprost in nazoren, da ga bodo učenci starostne stopnje od 11 do 15 let dobro razumeli. Izogibati se je potrebno preveč preciznih znanstvenih formulacij, ker na ta način spodbujamo faktografijo in v nekaterih primerih tudi učenje na pamet, kar vsekakor ni smisel predmeta zgodovina. Pojmi in definicije morajo biti za osnovnošolsko populacijo zapisani jasno nazorno in v jeziku, ki jim je razumljiv. In pri izboru pojmov in definicij moramo paziti, da tega ne bo preveč. Pri učbenikih za srednjo šolo, še zlasti imamo v mislih gimnazijo, je jezik razumljivo drugačen in jasno je, da so tudi dijaki zmožni iz učbenika razbrati ne le informacije, pač pa tudi globlja sporočila, ki jih prinaša učbenik

»med vrsticami« v tekstu.

V zadnjih letih so učbeniki tako za osnovne kot tudi srednje šole naredili velik korak naprej tudi po oblikovni poti. Vanje so vključeni številni viri, slike karikature, diagrami ipd. Vključevanje vseh teh virov pa ne pomeni le obogatitve likovno grafične podobe učbenika. V sodobnih učbenikih so prav odlomki iz virov, slikovno gradivo in seveda druga gradiva (karikature, diagrami...) vstavljeni z namenom, da učenec ali dijak ob tem gradivu razmišlja, da poskuša razumeti, ga analizira in iz tega naredi določene zaključke. Skratka, ob preprosti analizi odlomkov virov v učbeniku lahko učenci ali dijaki stopajo na pot procesnega razmišljanja in učenja.

Ugotavljamo, da se tovrstni viri počasi le prebijajo v učbenike in da je temu treba dati še večji pomen. Analiza grafa (npr.: rast brezposelnosti ob veliki gospodarski krizi) zahteva veliko znanja in tudi povezovanje znanj (matematika). Prav tako ugotavljamo, da tako osnovnošolska kot tudi srednje šolska populacija slabo prebere sporočila, ki jim jih prinaša npr.: karikatura. Zato bi bilo še zlasti za dvajseto stoletje potrebno dodati več tovrstnih virov, učitelje pa spodbuditi, da bi na delo z tovrstnimi viri v učbeniku še bolj spodbujali učence in dijake. Kakovosten učbenik namreč učencu in dijaku odpira vprašanja za razmišljanje in jih spodbuja k analitičnemu razmišljanju. Prav zaradi tega pa sodoben učbenik ne more biti le prinašalec znanja, pač pa mora vključevati predvsem tiste vire in gradiva, ki služijo učencu in dijaku na poti poglobljenega in kritičnega razmišljanja o zgodovini kot procesu v spreminjanju človeške družbe.

3. Izkoriščanje dobljenih rezultatov:

3.1. Kakšen je potencialni pomen² rezultatov vašega raziskovalnega projekta za:

- a) odkritje novih znanstvenih spoznanj;
- b) izpopolnitev oziroma razširitev metodološkega instrumentarija;
- c) razvoj svojega temeljnega raziskovanja;
- d) razvoj drugih temeljnih znanosti;
- e) razvoj novih tehnologij in drugih razvojnih raziskav.

3.2. Označite s katerimi družbeno-ekonomskimi cilji (po metodologiji OECD-ja) sovpadajo rezultati vašega raziskovalnega projekta:

- a) razvoj kmetijstva, gozdarstva in ribolova - Vključuje RR, ki je v osnovi namenjen razvoju in podpori teh dejavnosti;
- b) pospeševanje industrijskega razvoja - vključuje RR, ki v osnovi podpira razvoj industrije, vključno s proizvodnjo, gradbeništvom, prodajo na debelo in drobno, restavracijami in hoteli, bančništvom, zavarovalnicami in drugimi gospodarskimi dejavnostmi;
- c) proizvodnja in racionalna izraba energije - vključuje RR-dejavnosti, ki so v funkciji dobave, proizvodnje, hranjenja in distribucije vseh oblik energije. V to skupino je treba vključiti tudi RR vodnih virov in nuklearne energije;
- d) razvoj infrastrukture - Ta skupina vključuje dve podskupini:
 - transport in telekomunikacije - Vključen je RR, ki je usmerjen v izboljšavo in povečanje varnosti prometnih sistemov, vključno z varnostjo v prometu;
 - prostorsko planiranje mest in podeželja - Vključen je RR, ki se nanaša na skupno načrtovanje mest in podeželja, boljše pogoje bivanja in izboljšave v okolju;
- e) nadzor in skrb za okolje - Vključuje RR, ki je usmerjen v ohranjanje fizičnega okolja. Zajema onesnaževanje zraka, voda, zemlje in spodnjih slojev, onesnaženje zaradi hrupa, odlaganja trdnih odpadkov in sevanja. Razdeljen je v dve skupini:
- f) zdravstveno varstvo (z izjemo onesnaževanja) - Vključuje RR - programe, ki so usmerjeni v varstvo in izboljšanje človekovega zdravja;
- g) družbeni razvoj in storitve - Vključuje RR, ki se nanaša na družbene in kulturne probleme;
- h) splošni napredek znanja - Ta skupina zajema RR, ki prispeva k splošnemu napredku znanja in ga ne moremo pripisati določenim ciljem;
- i) obramba - Vključuje RR, ki se v osnovi izvaja v vojaške namene, ne glede na njegovo vsebino, ali na možnost posredne civilne uporabe. Vključuje tudi varstvo (obrambo) pred naravnimi nesrečami.

² Označite lahko več odgovorov.

3.3. Kateri so **neposredni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Iz projekta se same po sebi ponujajo sugestije bodočim piscem učbenikov za zgodovino. Pisci naj čim bolj vztrajajo pri prikazu zgodovine kot razvojnega procesa, kajti večino zgodovinskih dogodkov in dejanj je moč razumeti le v svojem času, torej v razvojnem kontekstu. Tega je moč dopolnjevati in oplemeniti z medpredmetnimi povezavami, to je z družboslovnimi in humanističnimi predmeti.

3.4. Kakšni so lahko **dolgoročni rezultati** vašega raziskovalnega projekta glede na zgoraj označen potencialni pomen in razvojne cilje?

Pisci učbenikov oziroma učbeniki naj bi se čim bolj približali integralnemu prikazu zgodovine, to je zgodovine vseh področij človeškega življenja. Kljub napredujočemu procesu evropske integracije bodo evropski narodi kot temeljne družbene entitete obstajali še naprej. Prav zato tudi ta raziskava priporoča obstoj nacionalne zgodovine posameznih narodov; v slovenskem primeru naj bi se obseg narodne zgodovine povečal na evropski nivo.

3.5. Kje obstaja verjetnost, da bodo vaša znanstvena spoznanja deležna zaznavnega odziva?

- a) v domačih znanstvenih krogih;
- b) v mednarodnih znanstvenih krogih;
- c) pri domačih uporabnikih;
- d) pri mednarodnih uporabnikih.

3.6. Kdo (poleg sofinancerjev) že izraža interes po vaših spoznanjih oziroma rezultatih?

- Vse založbe, ki izdajajo učbenike za zgodovino.
- Avtorji učbenikov.
- Avtorji učnih načrtov za zgodovino

3.7. Število diplomantov, magistrrov in doktorjev, ki so zaključili študij z vključenostjo v raziskovalni projekt?

- dva

4. Sodelovanje z tujimi partnerji:

4.1. Navedite število in obliko formalnega raziskovalnega sodelovanja s tujimi raziskovalnimi inštitucijami.

- dva

4.2. Kakšni so rezultati tovrstnega sodelovanja?

- Rezultati tovrstnega sodelovanja so dobti, saj so nekateri tuji partnerji že pokazali interes za spoznavanje naših konceptov pisanja učbenikov

5. Bibliografski rezultati³ :

Za vodjo projekta in ostale raziskovalce v projektni skupini priložite bibliografske izpise za obdobje zadnjih treh let iz COBISS-a) oz. za medicinske vede iz Inštituta za biomedicinsko informatiko. Na bibliografskih izpisih označite tista dela, ki so nastala v okviru pričujočega projekta.

6. Druge reference⁴ vodje projekta in ostalih raziskovalcev, ki izhajajo iz raziskovalnega projekta:

³ Bibliografijo raziskovalcev si lahko natisnete sami iz spletne strani:<http://www.izum.si/>

⁴ Navedite tudi druge raziskovalne rezultate iz obdobja financiranja vašega projekta, ki niso zajeti v bibliografske izpise, zlasti pa tiste, ki se nanašajo na prenos znanja in tehnologije.

Navedite tudi podatke o vseh javnih in drugih predstavitev projekta in njegovih rezultatov vključno s predstavitvami, ki so bile organizirane izključno za naročnika/naročnike projekta.

NASLOV: KVALITATIVNA IN KVANTITATIVNA ANALIZA UČBENIKOV ZGODOVINE

ODGOVORNI NOSILEC: dr. Branko Slivar

SODELAVCI: mag. Andreja Valič, Janez Globočnik; dr. Janko Prunk, Nina Zupan Šorli, mag. Špela Verbič Trunk, Vincenc Filipčič, Vojko Kunaver

ČAS TRAJANJA: 2006 – 2008

CILJI RAZISKAVE:

- Pripraviti sugestije za oblikovanje koncepta učbenika kot instrumenta za kakovostno poučevanje, ki ne usmerja le vsebin, ampak tudi didaktiko poučevanja.
- Usmeriti bodoče pisce učbenikov, kako naj se v učbenikih upošteva antropološko oziroma integralno pojmovanje zgodovine, ki zavrača tako faktografski pozitivizem kot tudi ideološki determinizem.
- Ugotoviti kako naj učbeniki v še večji meri sledijo zahtevam sodobnega pouka zgodovine.
- Oceniti vključenost posameznih učnih vsebin, obravnavo določenih obdobij zgodovine ter ustreznost didaktičnih pristopov, ki jih učbeniki implicirajo.

OPIS METODOLOGIJE:

Kvalitativna in kvantitativna analiza obstoječih učbenikov zgodovine za OŠ in srednjo šolo (analiza dokumentov, analiza vsebin in pedagoškega pristopa v učbenikih, primerjalna analiza na mednarodnem nivoju in anketa).

OPIS REZULTATOV:

Kvalitativna analiza je pokazala, da je v učbenikih še vedno preveč prisoten faktografski determinizem. Pri določenih učnih vsebinah sodobne zgodovine je prisoten tudi ideološki determinizem, zato občutljivih učnih vsebin pisci ne obravnavajo neposredno, ampak le posredno s pretiranim navajanjem faktov. Takšen pristop posledično vodi v preobsežne in težko berljive učbenike.

Primerjava med slovenskimi in evropskimi učbeniki je pokazala, da uporaba sodobne terminologije (svoboda, napredek, človekova svoboda, človekove pravice...) pri nekaterih učnih vsebinah v naših učbenikih še ni na ravni evropskih trendov.

Veljavni učbeniki še niso povsem uravnoteženi glede na časovno dimenzijo, npr. med obravnavo Avstro-Ogrske ter prve in druge Jugoslavije. Določena obdobja so predimenzionirana.

Razmerje med evropsko in svetovno zgodovino je uravnoteženo, delež narodne zgodovine pa večinoma ne sledi evropskim trendom.

Razmerje med politično, vojaško, gospodarsko, družbeno, kulturno in zgodovino vsakdanjega življenja je na evropskem nivoju, zgodovina religij in pravna zgodovina pa sta v naših učbenikih močno zapostavljeni.

Kvantitativna analiza

Učitelji, ki učijo zgodovino na osnovnih šolah, v manjši meri pa tudi tisti, ki učijo na gimnazijah, menijo, da bi morali učbeniki za zgodovino v prihodnosti posvetiti več pozornosti pomembnejšim

dejstvom, pojavom, procesom in dogodkom v zgodovini. Prav tako menijo, da bi morale biti učne vsebine v učbenikih vsaj deloma predstavljene v obliki zgodb.

Učbeniki so za večino učiteljev pomembno sredstvo za pripravo in izvajanje pouka, učencem in dijakom pa kompleksen in sistematičen vir za pridobivanje, osvajanje, oblikovanje, preverjanje, dopolnjevanje znanja ter razvijanje sposobnosti za razvoj mišljenja in ostalih veščin.

TITLE: QUALITATIVE AND QUANTITATIVE ANALYSIS OF HISTORY TEXTBOOKS

HEAD OF RESEARCH: dr. Branko Slivar

PARTNERS: mag. Andreja Valič , Janez Globočnik; dr. Janko Prunk, Nina Zupan Šorli, mag. Špela Verbič Trunk, Vincenc Filipčič, Vojko Kunaver

PERIOD OF RESEARCH: 2006 – 2008

OBJECTIVES OF RESEARCH:

- To prepare proposals for the outline of the concept of a new textbook as an instrument for qualitative teaching giving directions not only for the contents but also for teaching didactics.
- To give directions to future textbooks writers on how to respect anthropological and integral conception of history, which rejects both the factographic positivism and the ideological determinism.
- To find out how textbooks should even to a greater extent follow the demands of modern lessons of history.
- To evaluate the inclusion of individual teaching contents, proceedings of different periods of history and the adequacy of didactic approaches implied in the textbooks.

DESCRIPTION OF METHODOLOGY:

Qualitative and quantitative analysis of existing history textbooks for primary and secondary schools (analysis of documents, analysis of contents and pedagogical approach in the textbooks, comparative analysis at the international level and survey).

DESCRIPTION OF RESULTS:

Qualitative analysis has shown that the textbooks still contain too much of factographic determinism. In some parts of teaching contents we have found also ideological determinism, therefore textbook writers do not treat sensitive contents directly, but only indirectly by exaggerated enumeration of facts. That kind of approach consequently leads towards extensive and hardly readable textbooks.

Comparison between Slovenian and European textbooks has shown that the use of modern terminology (freedom, progress, human rights...) where the contents of our textbooks are not yet at the level of European trends.

The applicable textbooks are not yet adequately balanced in relation of the time dimension, e.g., between the treatment of Austro – Hungarian Empire and the first and the second ex-Yugoslavia. Certain periods are over dimensioned.

Proportion between the European and World history is well balanced, and the proportion of national history mostly does not follow the European trends.

Relation between political, military, economical, social, cultural and historical part of everyday life is at the European level, whereas the history of religions and legislation history are in our textbooks considerably neglected.

Quantitative analysis

Teachers of history at the primary schools and to a smaller extent also those from grammar schools consider that history textbooks should in the future pay more attention to the more important facts, phenomena, processes and historical events. They also consider that teaching contents should be in textbooks at least to certain extent presented in the shape of stories.

Textbooks are for most teachers an indispensable tool for preparing and carrying out lessons, and they represent for pupils and students a relevant complex and systematic source to acquire, adopt, create, check and complete their knowledge as well as develop capabilities of reasoning and other skills.